

УДК 377.21

ДО ПИТАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ КОНСТРУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Попович Оксана Михайлівна
м.Мукачево

У статті автор розкрив деякі особливості конструктивної діяльності дитини дошкільного віку. Актуальність дослідження автором розкрита на підставі аналізу Базової програми розвитку дошкільника «Я у Світі». У статті зазначено про те, що конструктивна діяльність дитини дошкільного віку дає можливість самостійної постановки цілей, мотивування себе, пошуку способів дій і контролю результатів, тобто, освоєння всіх компонентів психологічної структури діяльності. Визначено групи

здібностей до конструктивної діяльності: нормативно-стабілізаційні – сенсорні, здібності наочного моделювання, діалектичні; уміння – уміння культурно передавати свої емоції у конкретних образах, виражати своє ставлення до предметної дійсності, персонажів літературних творів, проявів людських почуттів

Ключові слова: дошкільник, вихователь, конструктивна діяльність, здібності.

Актуальність проблеми. Розвиток здібності до конструктивної діяльності набуває сьогодні такої значущості тому, що вона є базовою якістю особистості, її ядром, центральною характеристикою. Оскільки заявлена Національною доктриною розвитку освіти у XXI столітті особистісно орієнтована модель має впроваджуватися у життя. Це означає опору на природну здібність дитини конструювати. На жаль, безліч шаблонів, зразків, готових орієнтирів, запропонованих дорослими дитині для відтворення, пригнічують цю здібність. Вельми часто уміння конструктивної діяльності лишається незатребуваними, потенційними, ресурсними. Тобто такими, що не актуалізуються, гальмуються в розвитку і проявах.

Розвиток сучасної дитини як особистості передбачає максимальну реалізацію нею своєї активності, самостійності, ініціативи, прагнення обирати на власний розсуд шляхи й засоби досягнення цілей, намірів, реалізувати свої власні потреби та інтереси. На жаль, виховання і навчання орієнтоване не на формування в неї механізму саморозвитку, а на те, щоб виховати особу, яка б у своїй діяльності та поведінці відтворювала соціально задані зразки. Дошкільний заклад ніби бере на себе місію передати суспільству істоту, здатну функціонувати у заданих дорослими умовах. А це не сприяє розвитку особистості дошкільника, його вміння самоорганізовуватися, приймати елементарні рішення, проявляти ініціативу, висловлювати власні судження, довіряти власним оцінкам.

Національна доктрина розвитку освіти в Україні у XXI ст. визначає головну мету діяльності закладів освіти, яка полягає у створенні умов для розвитку і самореалізації кожної особистості, формуванні покоління, здатного навчатися впродовж життя. У законі «Про освіту» і Базовому компоненті дошкільної освіти, Базовому стандарті загальної початкової освіти в Україні, указах Президента України «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні» пріоритетна роль конструктивної діяльності у формуванні особистості дитини, розвитку її творчих здібностей.

Базова програма розвитку дошкільника «Я у Світі» уперше в освітньому просторі України заявила конструктивну діяльність як одну з пріоритетних ліній розвитку дитини. Це пояснюється рядом причин. Зокрема: повернути увагу педагогів до особистісного розвитку активної дитини, що було відсутнє у попередніх програмах, проте вкрай актуально сьогодні; для диференціації близьких, проте відмінних понять «творчість», «креативність», «конструктивність»; через важливість уведення в обіг нової категорії, внесення до планів педагогічної діяльності наряду, пов'язаного з організацією конструктивного навчання дошкільників, контролем та оцінкою рівня розвитку конструктивних навичок; щоб розширити коло застосування педагогами поняття «конструктивна діяльність»; для вироблення стратегії і тактики створення у дошкільному навчальному закладі сприятливих умов для розвитку конструктивних навичок дошкільника.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У ході вивчення педагогічних джерел визначено, що базис нашого дослідження утворили узагальнення у галузі теорії професійної педагогічної освіти (С.Архангельський, Ю.Бабанський, В.Беспалько, Г.Гершунський, В.Кузін, М.Махмутов); дослідження історії вищої педагогічної освіти (А.Алексюк, Є.Белозерцев, Л.Коваль, Л.Нечипоренко, Л.Рувинський, В.Сагарда, В.Сластьонін, М.Шкіль); методики і практики професійної педагогічної освіти (С. Батишев, Е. Зеєр, М.Махмутов, Г.Романцев, В.Федоров); системного аналізу і проектування (Б.Ломов, Ф.Перегудов, Г.Щедровицький, Е.Юдін); теорії діяльності підходу у навчанні (Л.Виготський, О.Леонтьєв, С.Рубінштейн); психологічні аспекти становлення і розвитку особистості у процесі діяльності і самопізнання (Б.Ананьєв, П.Гальперін, Н.Г.Луханюк, В.Давидов, О.Леонтьєв, І.Тализіна).

Наукові праці таких учених, як: Д.Абдурасулов, Набіль Алі С., Б.Пінський, Е.Стребелева, В.Хохріна, А.Лурія, Л.Парамонова, О.Романова, В. Синельников, В.Ткаченко, Фан-Ін – присвячені дослідженню особливостей конструктивної діяльності дітей і підлітків.

Мета статті – розкрити деякі особливості конструктивної діяльності дитини дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Варто наголосити на тому, що як і будь-яку позитивну властивість, конструктивну діяльність важ-

ливо формувати якомога раніше. Найбільш сприятливим періодом для цього, на думку науковців, вважають старший дошкільний та молодший шкільний вік, коли спонтанна і, часто, репродуктивна діяльність дошкільного віку поєднується зі швидко зростаючим інтелектом, абстрактним мисленням, логічністю.

У цьому віці істотно зростає можливість самостійної постановки цілей, мотивування себе, пошуку способів дій і контролю результатів, тобто, освоєння всіх компонентів психологічної структури діяльності (Л.Вержиковська, О.Кульчицька, Н.Литвинова, О.Матюшкін, В.Меде, В.Моляко, Г.Піорковський, Л.Чорна та ін.).

Зазначимо, що здібності, з одного боку, є умовою успішного виконання конструктивної діяльності, а з іншого – розвиваються в процесі цієї діяльності. Під час конструктивної діяльності дитина добирає відсутні, але потрібні для побудови якоїсь конструкції деталі. Вектор розвитку особистості спрямований від ситуативного застосування певних засобів конструктивної діяльності до стратегічної організації мислення. Наукові спостереження свідчать про те, що значна частина учнів у процесі освоєння навчальної діяльності та під її впливом стають пасивними виконавцями завдань і закінчують школу непристосованими, бездіяльними, незадоволеними життям членами суспільства.

Конструктивна діяльність вимагає організації простору, встановлення взаємного розташування елементів і частин цілого за конкретною логікою відповідності конструкції реальному предмету і функціональному призначенню. Уміння наділяти конструкції певним змістом формує в дитини дорослий, він же спонукає до ігрової діяльності з моделлю, конструкцією. У старшому дошкільному віці розвиваються два види конструктивної діяльності: зображення і будівництво для гри (Ю.Демидова) [2].

Якщо дитина захоплена самим процесом конструювання, то конструктивна діяльність по суті наближається до образотворчої діяльності. Якщо в основі конструктивної діяльності ігровий мотив, мета конструювання – створити практичну будівлю, то така діяльність наближається до технічної творчості. У такій конструктивній діяльності основою виступає аналітико-синтетична діяльність з дослідження предметів, яка дозволяє визначити способи конструювання. Під час аналізу зразка і вибору способів його побудови дитині допомагає спеціально організована педагогом пізнавальна діяльність, яка включає обстеження зразка, планування ходу конструювання, створення задуму під керівництвом дорослого.

Варто зазначити, що показниками творчості в конструктивній діяльності виступають новизна способів побудови предмета, новизна самого предмета й новизна прийомів конструювання. Особливості конструктивної діяльності в старшому дошкільному віці: діти освоюють способи обстеження предметів і способи створення конструкцій; дошкільники пізнають конструктивні властивості деталей, матеріалів; розширюється сфера творчих проявів. Характерною рисою конструювання дітей старшого дошкільного віку є відтворення й перетворення (комбінування) просторових уявлень (образів). Особливо важливим є розвиток просторової уяви (Б.Ребус) і образного мислення (М.Поддьяков, І.Якимаська).

З одного боку, цей вид діяльності вимагає від педагогів створити умови для просторового орієнтування. Дитині необхідно уявити створювану конструкцію в цілому, враховувати її просторові характеристики, розташування частин деталей. З іншого боку, педагог має зважати і на те, що саме в конструюванні формуються навички орієнтування. Уявлення про простір складається з конкретних ознак форми, величини, протяжності, об'ємності предметів, а також зі структурних одиниць (частин і деталей).

Отже, в організаційному відношенні вихователь не лише створює умови для доцільної конструктивної діяльності дітей, але й використовує розвивальний потенціал конструювання для загального розвитку дитини. Тому складність підготовки майбутніх педагогів до організації конструктивної діяльності дітей проявляється у необхідності володіння систематизованими знаннями фізіологічного і психічного розвитку дітей старшого дошкільного віку, знання структури власне конструктивної діяльності.

Погоджуємося із точкою зору ученого Л.Венгера [1], який зазначав, що сама конструктивна діяльність носить моделюючий характер і безпосередньо включає дітей і педагогів у співпрацю

активної самостійної побудови наочних моделей предметного довкілля. Конструюючи, діти вчаться розуміти ознаки предметів реальної дійсності. Застосування графічного моделювання в конструюванні дозволяє включити кожну дитину в самостійну творчу діяльність.

У ході аналізу матеріалів з теми встановлено, що конструювання як вид діяльності дітей спрямований на формування дій наочного просторового моделювання. У такій діяльності знаходимо зв'язок з художньою, конструктивно-технічною діяльністю дорослих. Для конструктивно-технічної діяльності дорослих характерне практичне призначення конструкцій, будівель. Під час виконання конструкції дорослий попередньо обмірковує, створює план, підбирає матеріал з урахуванням призначення, техніки роботи, зовнішнього оформлення, визначає послідовність виконання дій. Усі ці елементи є в дитячому конструюванні. Продукти дитячого конструювання, як правило, призначають для практичного використання в грі.

Зазначимо, що конструктивна діяльність передбачає створення конструкцій з окремих частин, деталей. Її виконання розвиває технічні здібності, сприяє розвитку винахідницьких вмінь на якостях характеру людини. Під час створення конструкцій необхідно враховувати взаємне розташування деталей, спосіб їх з'єднання, можливість заміни на інші деталі. Дитина пізнає властивості жонки з деталей, розкриває для себе закономірності з'єднання різних матеріалів, (притискування, зв'язування, склеювання тощо).

Загальновідомо, що продукт дитячої діяльності не має суспільного значення, дитина не вносить нового в матеріальні, культурні цінності суспільства. Однак розумне керівництво дитячою конструктивною діяльністю з боку дорослих має сприятливий вплив на трудове виховання дітей. За умови правильно організованої конструктивної діяльності діти здобувають не тільки конструктивно-технічні вміння (споруджувати окремі предмети з будівельного матеріалу – будинки, мости або робити з паперу ялинкові іграшки, кораблики), але й узагальнені вміння – цілеспрямовано розглядати предмети, порівнювати їх між собою, виділяти окремі частини, бачити в предметах загальне й окреме, знаходити

основні конструктивні частини, від яких залежить розташування інших частин, робити висновки й узагальнення.

Таким чином, можемо погодитися із науковцями А.Лурія, М.Поддьяковим, які виокремлюють групи здібностей до конструктивної діяльності:

- 1) нормативно-стабілізаційні – уміння орієнтуватися у властивостях предметного світу (сенсорні, здібності наочного моделювання);
- 2) здібності перетворювальні (діалектичні) – створення нових предметів на основі предметних уявлень. Ці здібності є базисом конструктивної діяльності і механічної творчості;
- 3) здібності до символічного опосередкування – уміння культурно передавати свої емоції у конкретних образах, виражати своє ставлення до предметної дійсності, персонажів літературних творів, прояв людських почуттів (проявляється через колір, просторові рішення).

Конструктивна діяльність сприяє практичному пізнанню дітьми властивостей геометричних тіл і просторових відносин. У такій діяльності мовлення дітей збагачується новими термінами, поняттями, які в інших видах діяльності дітьми вживаються рідко. Діти вправляються в правильному уживанні понять «високий – низький, довгий – короткий, широкий – вузький, великий – маленький», у точній словесній вказівці напрямку «над – під, вправо – уліво, униз – нагору, позаду – попереду, ближче» [4].

Висновки. На підставі викладеного вище можна підсумувати, що конструктивну діяльність у змістовному аспекті розуміємо як складне утворення, котре вибудовується на основі глибокого знання емпіричного матеріалу та високого рівня розвитку просторового мислення. Під час навчання дітей конструктивної діяльності розвивається розумова діяльність, що є важливим чинником формування навичок навчальної діяльності (планування послідовності дій, уявлення кінцевого результату тощо).

Перспективами подальшого дослідження у цьому напрямі визначено розробка методичних рекомендацій до використання в педагогічному процесі попереднього емпіричного досвіду дитини у конструктивній діяльності.

Література та джерела

1. Вегнер Л.А. Развитие общих познавательных способностей в процессе дошкольного воспитания / Л.А.Вегнер. – М.: Педагогика, 1986. – С.24
2. Демидова Ю. Конструктивна діяльність як фактор інтеграції пізнавальних, естетичних та практичних задач / Ю.Демидова // Теорія і практика естетичного виховання в умовах соціокультурної трансформації: Зб. наук. праць. – Бердянськ: БДПУ, 2006. – № 2. – С.60-67
3. Вопросы психологии ребенка дошкольного возраста. Сб. ст. / Под ред. Леонтьева А.Н. и Запорожца А.В. – М.: Международный Образовательный и Психологический Колледж, 1995. – 144 с.
4. Парамонова Л.А. Теория и методика творческого конструирования в детском саду: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. Заведений / Л.А.Парамонова. – М.: Издательский центр "Академия", 2002. – С.44-46

В статье автор раскрыл некоторые особенности конструктивной деятельности ребенка дошкольного возраста. Актуальность исследования автором раскрыта на основании анализа Базовой программы развития дошкольника «Я в Мире». В статье отмечено о том, что конструктивная деятельность ребенка дошкольного возраста дает возможность самостоятельной постановки целей, мотивирования себя, поиска способов действий и контроля результатов, то есть, освоение всех компонентов психологической структуры деятельности. Определенно группы способностей к конструктивной деятельности: нормативно-стабилизационные – сенсорные, способности наглядного моделирования, диалектические; умение – умение культурно передавать свои эмоции в конкретных обихах, выражать свое отношение к предметной действительности, персонажей литературных произведений, проявлений человеческих чувств.

Ключевые слова: дошкольник, воспитатель, конструктивная деятельность, способности.

Some features of constructive activity of preschool children have been exposed in the article. Topicality of the research is exposed by the author on the basis of analysis of the Standard program of development of preschool child "I in the World". Structural activity of preschool child gives an opportunity to the independent goal setting, motivation of itself, search of methods of actions and control of results, it means, mastering of all of the tools of psychological structure of activity has been marked in the article. The groups of capacities of constructive activity have been defined: normatively-stabilizing and sensory, capabilities of evident design, dialectical; ability is ability in a civilized manner to pass the emotions in concrete offenses, to express the attitude toward subject reality, personages of literary works, displays of the human feeling.

Key words: preschool child, educator, constructive activity, skills.